

SÄHKÖINEN ÄÄNESTYS : yhteenveto työryhmän muistiosta annetuista lausunnoista**1. Työryhmän muistio: Ehdotus hallituksen esitykseksi vaalilain muuttamisesta**

Oikeusministeriö asetti 22 päivänä helmikuuta 2005 työryhmän laatimaan luonnosta hallituksen esitykseksi laiksi vaalilain muuttamisesta, joka koskisi sähköisestä äänestämisestä aiheuttuvia muutoksia. Toimeksiannon mukaan vaalilain tarkistus on tarkoitus saattaa voimaan niin, että sähköinen äänestys olisi mahdollinen vuoden 2007 eduskuntavaaleissa.

Työryhmään nimettiin lainsäädäntöneuvos Eero J. Aarnio oikeusministeriön lainvalmisteluosastolta (vastuuhenkilöksi), vaalijohtaja Arto Jääskeläinen oikeusministeriön vaalien vastuualueelta, ylitarkastaja Jukka Leino oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksesta ja hallintoneuvos Lauri Tarasti korkeimmasta hallinto-oikeudesta (asiantuntijaksi). Työryhmään kutsuttiin lisäksi 19 päivänä elokuuta 2005 ylitarkastaja Jussi Aaltonen oikeusministeriön vaalien vastuualueelta. Työryhmä luovutti hallituksen esityksen muotoon laaditun muistionsa oikeusministeriölle 12 päivänä lokakuuta 2005.

2. Lausunnonantajat

Oikeusministeriö pyysi 24.10.2005 päivätyllä kirjeellä lausunnon 38:lta eri taholta, jotka olivat: ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, tietosuojavaltuutettu, väestörekisterikeskus, Suomen Kuntaliitto, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r.p., Suomen Keskusta r.p., Kansallinen Kokoomus r.p., Svenska folkpartiet i Finland r.p., Suomen Kristillisdemokraatit (KD) r.p., Vihreä liitto r.p., Vasemmistoliitto r.p., Perussuomalaiset r.p., Vaihtoehtoväki r.p., Itsenäisyyspuolue Vapaan Suomen Liitto r.p., Liberaalit r.p., Muutosvoimat Suomi r.p., Köyhien Asialla r.p., Yhteisvastuu puolue r.p., Suomi - Isänmaa r.p., Suomen Kansan Sinivalkoiset r.p., Suomen Kommunistinen Puolue r.p., Eläkeläiset Kansan Asialla r.p., Rauhan ja Sosialismin puolesta - Kommunistinen Työväenpuolue r.p., Helsingin vaalipiirilautakunta, Uudenmaan vaalipiirilautakunta, Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunta, Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta, Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunta, Karkkilan kaupungin keskusvaalilautakunta, Kauniaisten kaupungin keskusvaalilautakunta, Oulun kaupungin keskusvaalilautakunta, Vihdin kunnan keskusvaalilautakunta, Suomen Posti Oyj sekä Ahvenanmaan posti.

Suomen Kuntaliiton lisäksi lausunto pyydettiin seitsemältä kunnan keskusvaalilautakunnalta. Kunnat valittiin niin, että mukana ovat kolme sähköisen äänestyksen pilottikunniksi ajateltua asukasluvultaan pienekköä kuntaa (Kauniainen 8424 asukasta, Karkkila 8805 asukasta ja Vihti 25944 asukasta) sekä suurista kunnista neljä (Espoo 231253 asukasta, Helsinki 560614 asukasta, Oulu 128671 asukasta ja Vantaa 187315 asukasta).

Lausuntopyyntö perusteella oikeusministeriölle toimitettiin 23 kirjallista lausuntoa. Lausuntoa eivät toimittaneet valtiovarainministeriö, Kansallinen Kokoomus r.p., Vasemmistoliitto r.p., Perussuomalaiset r.p., Vaihtoehtoväki r.p., Liberaalit r.p., Muutosvoimat Suomi r.p., Köyhien Asialla r.p., Yhteisvastuu puolue r.p., Suomi – Isänmaa r.p., Suomen Kansan Sinivalkoiset r.p., Eläkeläiset Kansan Asialla r.p., Helsingin vaalipiirilautakunta, Oulun kaupungin keskusvaalilautakunta ja Ahvenanmaan posti.

Pyytämättä lausunnon toimitti Electronic Frontier Finland – EFFi ry -niminen yhdistys Helsingistä.

3. Lausuntoyhteenveto

3.1 Suhtautuminen ehdotukseen vaalilain muuttamisesta

Lähes kaikki lausunnonantajista pitivät hyvänä sähköisen äänestyksen mahdollistavaa ehdotusta vaalilain muuttamisesta.

Sisäasiainministeriön mielestä ehdotus vaatisi jatkokehittämistä erityisesti äänestäjille tarjottavan palvelun kannalta katsottuna.

Vihreä Liitto r.p. ja Rauhan ja Sosialismin puolesta – Kommunistinen Työväenpuolue r.p. eivät kannata esitettyä vaalilain muuttamista, koska siitä saatavat hyödyt olisivat Suomen vaalijärjestelmässä vähäisiä ja tietoturvaongelmat mahdollisia (Vihreä liitto r.p.), ja koska sähköinen vaalijärjestelmä osaltaan murentaa kunnallisen lähidemokratian työntäessään luottamushenkilöt syrjään yhteiskunnallisesta toiminnasta eikä sähköinen äänestysjärjestelmä tulisi esitetyssä muodossa nykyistä järjestelmää edullisemmaksi (Rauhan ja Sosialismin puolesta – Kommunistinen Työväenpuolue r.p.).

3.2 Säättämisyjärjestyksestä

Valtioneuvoston oikeuskansleri toteaa, että alueelliset kokeilut mahdollistava lainsäädäntö on yleensä ollut määräaikaista, millä on ollut vaikutusta tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen hyväksymiselle. Tässä tapauksessa määräaikaisuus ei voine tulla kysymykseen, mutta esityksen perusteluissa olisi oikeuskanslerin mielestä säättämisyjärjestyksestä silmällä pitäen hyvä esittää arvio siitä, milloin sähköinen äänestys olisi käytettävissä koko maassa.

3.3 Yhdenvertaisuus

Valtioneuvoston oikeuskansleri katsoo, että koska esitys lisää teknisesti erilaisia äänestystapoja, lakiehdotuksen sisältämälle alueelliselle kokeilulle on hyväksyttävät perusteet perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden kannalta.

Eduskunnan oikeusasiamies pitää sähköisen äänestyksen käyttöönottoa vaali- ja osallistumisoikeuden kannalta perusteltuna uudistuksena. Sähköinen äänestys tulee ottaa käyttöön siten, että myös äänestämään tulevilla erityisryhmillä, kuten esimerkiksi liikuntarajoitteisilla, on halutessaan mahdollisuus äänestää sähköisesti.

Suomen Kuntaliiton mielestä on tärkeää, että erityisesti iäkkäät äänestäjät voivat valita perinteisen äänestyslipulla tapahtuvan äänestämisen sähköisen äänestämisen vaihtoehtona.

Suomen Kristillisdemokraatit r.p.:n mielestä sähköisen äänestämisen tulee olla vapaaehtoisesti valittava vaihtoehto ja jokaisella asuinkunnasta riippumatta on oltava yhtäläiset mahdollisuudet valita sähköinen äänestäminen perinteisen lippuäänestyksen rinnalla.

Kauniaisten kaupungin keskusvaalilautakunta toteaa, että äänestäjillä tulee olla mahdollisuus äänestää omalla äidinkielellään ja tarvittaessa vaivattomasti vaihtaa järjestelmän tarjoama kieli toiseen kotimaiseen kieleen.

3.4 Norminantovaltuus

Valtioneuvoston oikeuskanslerin mielestä esityksen 83 a §:n mukaisesta alueellisesta yksilöinnistä voidaan päättää oikeusministeriön määräyksellä, koska esityksellä ei sinänsä ole vaikutusta perustuslain 14 §:ssä säädettyyn vaali- ja osallistumisoikeuksiin, vaan kysymys on tämän oikeuden toteuttamisesta.

Sisäasiainministeriön toteaa, että äänestäjän tunnistaumisessa äänestysjärjestelmään on kysymys henkilötietolaissa tarkoitettuun henkilötietojen käsittelystä, josta perustuslain 10 § :n mukaan lähtökohtaisesti säädetään lailla, ja siksi tulee selvittää, onko oikeusministeriölle henkilötietojen käsittelyyn liittyvä norminantovaltuus perustuslain 80 §:n säännökset huomioon ottaen riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen.

3.5 Kuntien itsehallinto

Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunta toteaa, että oikeusministeriölle ehdotettava asema keskitetyn sähköisen vaaliurnan käyttäjänä muuttaa oikeusministeriön asemaa vaalijärjestelmässä siten, että ministeriö suoranaisesti osallistuu vaalilaskentaan, joka toistaiseksi on ollut yksinomaan kansanvaltaisesti valittujen elinten tehtävä. Erityisen merkittäväksi ongelman katsotaan muodostuvan kunnallisvaaleissa, joissa laskenta ja vaalien tuloksen toteaminen on ollut kunnallisen itsehallinnon johdosta kunnan toimielinten tehtävä. Myös Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta katsoo, että esitys puuttuu tältä osin kunnalle itsehallinnon m- jalla kuuluviin tehtäviin. Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunta ehdottaa, että kyseiset tehtävät, siltä osin kuin ne on ehdotuksessa sähköisen äänestämisen osalta siirretty oikeusministeriölle, siirretään esimerkiksi Helsingin vaalipiirilautakunnalle.

Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunta katsoo, että kunnalla on riittävästi asiantuntemusta päättää alueellaan olevista sähköisen äänestämisen ennakkoäänestys- ja äänestyspaikoista.

Sisäasiainministeriö pitää tärkeänä, että kuntia kuullaan riittävästi hankkeen kehitysvaiheessa sovellettaessa oikeusministeriön määräysvaltaa äänestys- ja ennakkoäänestyspaikkoihin.

3.6 Vaalisalaisuus

Eduskunnan oikeusasiamies, Suomen Kuntaliitto, Suomen Keskusta r.p., Suomen Kristillisdemokraatit r.p. ja Uudenmaan vaalipiirilautakunta korostavat, että myös sähköisesti äänestettäessä on voitava turvata vaaleihin liittyvät keskeiset periaatteet, kuten vaalisalaisuus.

Kauniaisten kaupungin keskusvaalilautakunnan mielestä vaalisalaisuuden säilyminen on varmistettava riittäväillä teknisillä salausmenetelmillä, ohjeistuksella sekä tietojen säilyttämiseen liittyvillä tietoturvajärjestelyillä. Lisäksi tietojen purkamisen, tarkastuksen, käytön ja säilytyksen tulisi tapahtua nimettyjen henkilöiden vastuulla ja valvonnassa.

3.7 Äänestäminen viranomaisen edessä

Vihreä liitto r.p., Itsenäisyyspuolue Vapaa Suomen Liitto r.p. ja Uudenmaan vaalipiirilautakunta kannattavat sitä, että äänestäminen jatkossakin tapahtuu vain vaaliviranomaisen valvonnassa.

Suomen Sosialidemokraattinen puolue r.p.:n mielestä uuden teknologian käyttöä vaaleissa ja jäsenäänestyksissä tulisi selvittää jatkossakin. Tällöin saataisiin arvokasta kokemusta sille, voitaisiinko tulevaisuudessa sähköinen äänestäminen sallia muutoinkin kuin viranomaisen edessä.

Suomen Keskusta r.p. katsoo, että vaalisalaisuuden kannalta on olennaista, että sähköinen äänestys tapahtuu vaaliviranomaisen valvonnassa ainakin alkuvaiheessa. Etä-äänestys esimerkiksi kotoa käsin on tavoiteltavaa, mikäli vaalisalaisuus ja –vapaus pystytään jollakin järjestelmällä takaamaan.

Väestörekisterikeskus katsoo, että ei tulisi sulkea pois mahdollisuutta äänestää myös muualla kuin äänestyspaikoilta. Etä-äänestyksellä saavutettaisiin paremmin niitä hyötyjä, joita yleisesti sähköisellä asioinnilla tavoitellaan ja sen voi olettaa vaikuttavan eri kansalaisryhmien äänestyskäyttäytymiseen ja äänestysvilkkauten. Tarve kotiaäänestysten järjestämiseen vähenisi merkittävästi ja laitoksissa voitaisiin äänestää jossain määrin ilman vaalitoimikunnan jäsenten läsnäoloa. Laatuvarmenteiden avulla voitaisiin suorittaa yksiselitteisesti ja luotettavasti äänestäminen niin vaalipaikalla kuin myös muualla.

Ulkoasiainministeriö toivoo, että äänestyspaikkaan sidotun sähköisen äänestyksen rinnalla kehitettäisiin myös internet- ja kirjeäänestysmenettelyitä.

Suomen Kommunistinen puolue r.p.:n mielestä ongelma sähköisessä äänestyksessä on äänestysmenettelyn luotettavuuden ylläpitäminen, kun sähköisen toiminnan nopeudesta ja havaittavuuden puutteesta johtuen demokraattinen kontrolli on vaikeata toteuttaa.

3.8 Mahdollisuus äänestää tyhjää

Suomen Kuntaliitto , Kauniaisten kaupungin keskusvaalilautakunta, Vihreä liitto r.p., Itsenäisyyspuolue Vapaan Suomen Liitto r.p. ja Suomen Kommunistinen puolue r.p. katsovat, että tyhjän äänestäminen tai protestiäännet pitää sallia.

3.9 Rekisterinpito

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta keskeinen periaate on se, että rekisterinpitäjä vastaa rekisterin tietojen virheettömyydestä. Esityksen mukaan äänioikeuden käyttö kirjautuisi äänioikeusrekisteriin automaattisesti heti kun äänestäjä on tehnyt äänestysvalintansa. Ei voida lähteä siitä, että rekisterin tietojen oikeellisuus olisi yksinomaan rekisteröidyn vastuulla. Ainakin esityksen perusteluissa on tarpeellista tarkemmin kuvata sitä, kuinka esitetty muutos käytännössä vaikuttaa tietojen tallentamiseen vaalitietojärjestelmään.

3.10 Tietoturvallisuus

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että on otettava huomioon henkilötietolain 32 §:stä johtuva velvollisuus toteuttaa tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä tietoihin ja vahingossa tai laittomasti tapahtuvalta tietojen hävittämiseltä, muuttamiselta luovuttamiselta, siirtämiseltä tai muulta laittomalta käsittelyltä.

Svenska Folkpartiet i Finland r.p. muistuttaa, että sähköisen äänestysjärjestelmän toteuttamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota yksityisyyden suojaan ja henkilötietojen salassa pöymiseen.

Uudenmaan ja Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunnat toteavat, että keskistetyn sähköisen vaaliurnan käyttöönotto asettaa erityisen korkeita vaatimuksia tietotekniikan toimittajan sekä sen atk-laitteiden luotettavuudelle ja sille, että säilytetään kansalaisten luottamus vaalien tuloksen oikeellisuuteen.

Vihreä liitto r.p.:n mielestä esitys paneutuu sähköisen äänestämisen tietoturvaongelmiin huolestuttavan ylimalkaisesti ja luottavaisesti. Tietojärjestelmien oikeanlaisen toiminnan varmistaminen on hyvin hankalaa, tavanomaiset pc-järjestelmät ovat myös alttiita monenlaisille hyökkäyksille, myös fyysisille.

Electronic Frontier Finland ry katsoo, että esitetystä täysin sähköisessä äänestysjärjestelmässä äänestäjän pitää sokeasti luottaa laite- ja ohjelmistovalmistajien tuotteisiin. Mahdollisen virheen sattuessa ei ole mitenkään mahdollista selvittää äänestäjän todellista tarkoitusta. Sähköisessä järjestelmässä vain muutamalla teknisellä henkilöllä olisi mahdollisuus seurata järjestelmän toimintaa ja pahimmassa tapauksessa vaikuttaa tulokseen. Vilpistä kiinnijäämisriski olisi pieni, koska todistusaineistoa todellisesta tuloksesta ei olisi. Vaikka järjestelmä pystyttäisiin suojaamaan, olisi ulkopuolisen mahdotonta varmistua suojauksen riittävydestä ja järjestelmän luotettavuudesta. Lausunnon allekirjoittaja tekniikan tohtori Antti Honkela ei missään nimessä äänestäisi kuvatulla sähköisellä järjestelmällä, vaan valitsisi turvallisemman perinteisen vaihtoehdon.

Suomen Kommunistinen puolue r.p. toteaa, että tietojärjestelmiin voidaan luvattomasti tunkeutua ja niiden sisältöä muuttaa niin, että järjestelmä saadaan toimimaan suunnitellusta poikkeavalla tavalla. Annettujen äänten tuhoutumisriski lienee edelleen vaikea sulkea täysin pois.

Rauhan ja sosialismin puolesta – kommunistinen työväenpuolue r.p.:n mielestä vaalituloksen luotettavuus jää sähköisessä äänestyksessä kyseenalaiseksi.

3.11 Äänestäjän henkilöllisyyden toteaminen ja äänestäjän tunnistautuminen

Sisäasiainministeriö katsoo, että väestörekisterikeskuksen ja poliisihallinnon tarjoamalla sähköisellä henkilökortilla tulisi olla tunnistautumisessa ehdotettua keskeisempi asema.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että äänestäjän tunnistamisen on oltava luotettavaa, eikä tunnistamista voida jättää pelkän henkilötunnuksen varaan.

Väestörekisterikeskus katsoo, että laatuvarmenteen, kuten väestörekisterikeskuksen myöntämä kansalaisvarmenne, avulla voitaisiin aukottomasti varmistua henkilön henkilöllisyydestä ja tehdä sähköisestä allekirjoituksesta annetun lain mukainen allekirjoitus. Laatuvarmenteen ja vaalitietojärjestelmän varmistusten avulla voitaisiin varmistua, että henkilö ei voisi antaa kuin yhden äänen. Käytettäessä kansalaisvarmennetta tai muuta laatuvarmennetta henkilö voisi suoraan tunnistautua äänestyskopissa ja näin voitaisiin yksinkertaistaa väestörekisterikeskuksen monimutkaiseksi kokemaa ehdotettua äänestämisen toimintatapaa. Saatavilla olevaa sähköistä henkilökorttia voidaan käyttää nimenomaan tarkoituksiin, joissa edellytetään erittäin korkeaa tietoturva. Erityisen ongelmallinen olisi ehdotuksen 83 b §:n 4 momentin mukainen menettely, jossa oikeusministeriö voisi määrätä, ettei henkilön tarvitse tunnistautua äänestyskopissa.

Espoon kaupungin keskusvaalilautakunnan mielestä tunnistautumisen järjestelmään on syytä tehdä mahdollisimman helpoksi ja yksinkertaiseksi. Sähköisen henkilökortin vähäinen levinneisyys huomioon ottaen tunnistautumista ei ole syytä rakentaa sen varaan.

3.12 Vaiheittainen käyttöönotto

Ulkoasiainministeriö katsoo, että äänestysjärjestelmän muutosten toteuttaminen tulee tehdä hallitusti, minkä mahdollistaa ehdotuksessa oleva oikeusministeriölle esitetty määräysvalta alueellisesta käyttöönotosta. Ministeriö pitää myönteisenä, että esityksessä on otettu huomioon ulkomailla olevien ennakoäänestyspaikkojen erityisolosuhteet ja pitää perusteltuna ehdotuksen toteuttamista vaiheittain ja äänestyslipulla äänestämisen säilyttämistä rinnakkaisena äänestysmuotona.

Väestörekisterikeskus toteaa, että sähköisen äänestyksen alueellinen pilotointi on perusteltua, mutta vaalikohtainen sähköisen äänestämisen käytön laajentaminen vaikuttaa varovaiselta lähtökohdalta.

Suomen Kuntaliitto, Uudenmaan vaalipiirilautakunta, Vihdin kunnanhallitus ja Suomen Posti Oyj kannattavat sähköisen äänestyksen vaiheittaista käyttöönottoa.

Suomen Keskusta r.p. kannattaa nopeaa aikataulua ja vaiheittaista etenemistä sähköisen äänestyksen käyttöönotossa ja pitää tärkeänä, että sähköinen äänestys saataisiin nopeasti käyttöön myös ulkomailla olevissa ennakoäänestyspaikoissa.

Svenska Folkpartiet i Finland r.p. toivoo, että alueet, joilla järjestelmää kokeillaan, edustavat väestön kieli- ja ikärakenteita, että voidaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti arvioida sähköisen äänestyksen vaikutuksia.

3.13 Kustannussäästöt

Sisäasiainministeriö katsoo, että ehdotuksessa äänestystapahtuma on niin monimutkainen, ettei sen käyttöönotosta seuraa niitä hyötyjä, joita palvelujen sähköistamiseltä voidaan yleensä edellyttää.

Suomen Kommunistinen puolue r.p. ei pidä hyväksyttävänä kehityssuuntana, että sähköinen äänestys johtaisi mahdollisesti äänestysmenettelyn aiempaa suurempaan yksityistämiseen kustannuksia ajatellen.

Suomen Postin kannalta viranomaisille koituvat kustannussäästöt näkyisivät äänestykseen liittyvien kirjelähetysten määrän vähenemisenä.

3.14 Kustannusten jako

Sisäasiainministeriö pitää tärkeänä, että uudistuksen toimeenpano ei aiheuta kunnille merkittäviä lisäkustannuksia.

Itsenäisyyspuolue Vapaa Suomen Liitto r.p. ja Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta katsovat, että valtion tulisi korvata kunnille sähköisen äänestysjärjestelmän käyttöönotosta aiheutuvat kustannukset.

Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunta huomauttaa, että ehdotuksessa ei ole huomioitu kunnille vaalien järjestämisestä maksettavan korvauksen korottamista vastaamaan myös tarvittavien atk-laitteiden hankintakustannuksia ja että vaalisuojusten hankinta kunnille tulisi järjestää keskitetysti. Helsingin kaupungin keskusvaalilautakunta katsoo, että siirtymävaiheesta johtuvat kustannukset tulisi huomioida ja tarvittaessa joko muuttaa vaalilain 188 §:ssä säädettyä vaaliviranomaisten välistä kustannusjakoa tai tarkistaa valtion kunnille vaalien järjestelyistä maksaman kertakorvauksen määrää.

3.15 Muuta

Karkkilan kaupunki katsoo, että ennakkoäänestys ja vaalipäivän äänestys voidaan yhdistää ja sen jälkeen, kun äänestyslipulla tapahtuvasta äänestystavasta luovutaan, vaalilautakuntien kokoonpano voitaisiin supistaa kolmijäsenisiksi.

Suomen Kristillisdemokraatit r.p. huomauttaa, että uuden järjestelmän käyttöön otosta tulee tiedottaa kattavasti ja eduskuntavaalien 2007 jälkeen tulee tarkastella sähköisen järjestelmän toimivuutta ja mahdollisia epäkohtia avoimesti.

Suomen Kommunistinen puolue r.p. toteaa, että äänestäjän itsensä havaitseman äänestysvirheen korjaaminen tulee myös säännellä ja varmistaa, koska virhe voi tahattomasti tapahtua hyvinkin nopeasti ja helposti.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue r. p katsoo, että sähköinen äänestäminen liitettävä osaksi oikeusministeriön vuoden 2007 vaaleissa suoritettavaa vaalitiedotusta.

Varsinais-Suomen vaalipiirilautakunta huomauttaa, että ehdotus sähköisestä äänen laskennasta ei vastaa Tasavallan presidentin vaalin osalta aikataulultaan voimassa olevia määräyksiä.

Vihreä liitto r.p., Suomen kommunistinen puolue r.p. ja Electronic Frontier Finland – EFFi ry katsovat, että äänestäjälle tulee jäädä varmenne äänestyksensä sisällyksestä.

Kauniaisten kaupungin keskusvaalilautakunta esittää, että tiedottamisvelvollisuudesta ja harjoittelumahdollisuuden järjestämisestä äänestyspaikalla tulisi olla maininta hallituksen esityksen perusteluissa.